

na za publikacije in tisk; Peter Finžgar za kulturno prosvetno dejavnost; Miloš Mitič za telesno vzgojo in športno dejavnost; Janko Krek za propagando.

Na 1. seji 16. 10. 1968 je navedeni odbor na splošno obravnaval program praznovanja in ustanovil 7 delovnih skupin (za gospodarstvo in finance, za urbanizem in komunalo, za turizem, za kulturo in prosveto, za telesno kulturo, za znanstveno delo in publikacije, za propagando in tisk). Da bi bolj pritegnil tudi obe dolini, mladino in turistične delavce, je odbor predlagal, naj skupščina imenuje za člane še *Iveta Šubica*, *Nika Zumra*, *Alojza Malovrha*, *Vladimirja Žužka* in *Borisa Zihlerla*.

F. P.

RAZSTAVA GOZDNOLESNEGA GOSPODARSTVA SELŠKE DOLINE

V zgornjem delu Železnikov ob znamenitem plavžu in Plavčevi hiši je bila 28. 9. 1967 pomembna svečanost, otvoritev razstave gozdnolesnega gospodarstva kot prva prirediteljev te vrste na Gorenjskem. Namen razstave je bil prikazati zgodovinski razvoj gozdarstva in lesne industrije v Selški dolini od izkoriščanja gozdov in prve znane žage v Sloveniji do oglarstva in sodarstva.

Na predvečer otvoritve novega žagarskega obrata v LIP Češnjica je v neposredni bližini plavža zagorela oglarska kopa, s čimer je bila nazorno prikazana stoletna dejavnost, povezana s fužinarstvom.

Zunanji del razstave je obsegal prostor okoli plavža. Na oglarskem kopišču je bila postavljena kopa za kuhanje oglja v naravni velikosti, oglarska kočja z značilnim ognjiščem in ležiščem za oglarja, braškarica za drobno oglje, ki služi za boljši vžig kope, in oglarsko orodje.

Gozdnoprevozna sredstva so bila predstavljena s številnimi redkimi primerki po vrstnem redu in načinu uporabe.

Vozila za ročno vprego: oglarske sani s košem za oglje, sani za drva, cigarske sani za vlačenje hlo dov.

Vozila za vprežno živino: posmojke za vlačenje hlo dov, vlačuge za gozdni prevoz hlo dov ali drv, vlačuge za prevoz po poteh ali cestah, tovorne sani za prevoz tovora po cestah, kmečki voz z lesenimi osmi nosilnosti do 500 kg, navadni voz samec z nosilnostjo do 1500 kg, težak samec z nosilnostjo do 2000 kg, dvovprežni voz z nosilnostjo do 2500 kg in težak dvovprežnik z nosilnostjo do 3500 kg, imeno-

van tudi »tajsela«. Za primerjavo so bila prikazana tudi sodobna transportna sredstva: goseničar z vitljem in cestni kamion z dvigalom za hlo dovino.

Notranji del razstave je obsegal prtiličje Plavčeve hiše, ki predstavlja pomembni zgodovinski objekt Železnikov.

Scenarij prvega prostora je obsegal: relief Selške doline v merilu 1:12500, s prikazom gozdnih, pašniških, travniških in obdelovalnih površin. Ob potokih so bili postavljeni številni žagarski obrati — venecijanke, narejeni po stanju iz leta 1900. Prikazan je bil tudi benečanski jarmenik z vpetim žagarskim listom, vozom za pomik hlo da in vlečnim mehanizmom za voz. Razstavljeni jarmenik je bil prenesen iz Stajmicove tovarne parketa v Petrovem brdu, ki je obratovala že leta 1875.

Omenimo naj tudi napravo za ozobljanje žagarskih listov, drobno orodje za žagarstvo, ročno žago za rezanje hlo dov in sliko Železnikov po Valvasorju.

Scenarij drugega prostora je vseboval: nazorni prikaz gozdnih fondov v Selški dolini, orodja gozdnega delavca, kot so: sekira, žaga, klavnica, klini, majovnik, šepcer, rezilnik, cepilnik, streha iz škodel, pano z opisom gozda in pregledom o žagarstvu, poročilo Obrtne in trgovske zbornice in Ljubljani iz leta 1876 in prikaz delavskega gibanja gozdnih in lesnih delavcev v Selški dolini.

Scenarij tretjega prostora je prikazoval modele pomembnih zgodovinskih žag v merilu 1:10.

Fužinarska žaga v Železnikih ima zanimiv vodni pogon in prenos gonilne sile. Posebnost te žage je vodno namakanje ležajev kot nadomestilo za mazanje. Maketa prikazuje tudi krlišče hlo dovine in zlaganje desk v trikotne, kvadratne in škarjaste kope. Kondradova žaga iz Sorice ima pogon z nadvlnim kolesom, prenosom sile z zobatimi kolesi in jermeničino predležje za pogon jarmenika in cirkularke.

Na razstavi je bila tudi maketa žage iz leta 1358, pri kateri vodno kolo preko zobnika pomika hlo d v zobe žagarskega lista.

Scenarij četrtega prostora je predstavljal prav sodarsko delavnico s polizdelki, gotovimi izdelki in številnim sodarskim orodjem. Na panojih je bilo slikovno in tekstno obdelano sodarstvo, ki je doživelo razcvet z izdelavo embalaže za železne izdelke v dobi plavžarstva.

Sodarstvo je bilo v Selški dolini nekdanj pomembna obrt, zato bi bilo prav, da na tem mestu navedemo vrsto izdel-

Maketa fužinarske žage v muzejski zbirki v Železnikih

kov in orodja, ki so jih v tistem času uporabljali.

Sodarski izdelki: barigla — ploščati sod za tovorjenje žebeljev, velikosti 25, 50, 75 in 100 litrov, zeliar — velikosti 25, 50, 100 in 200 litrov, ribarski sod — v velikosti 8, 10, 25 in 50 litrov, sod za tanin — v velikosti 50 in 100 litrov, sod za suho barvo — v velikosti 25, 50 in 100 litrov, sod za žičnike — v velikosti 25 in 50 litrov, vinski sod iz hrastovine — v velikosti 5 do 10.000 litrov po naročilu, kad — velikosti od 60 do 5000 litrov, škaf — v velikosti 16, 21, 80 litrov, brenta — za nošenje grozdja ali vode v velikosti 25 do 30 litrov, golida z enim ročajem — v velikosti 5 do 10 litrov, umivalnik, deža za hranjenje maščob ali medu — velikosti 5 do 100 litrov, pina za izdelavo surovega masla — velikosti 15 do 20 litrov, sodček z loputo za izdelavo surovega masla, banja za kopanje dojenčkov ali odraslih, napajalnik za živino s šobastimi ročaji, mernik — v velikosti 13 in 26 litrov, žergel za merjenje količine oglja.

Orodje in priprave za izdelavo sodov: dašilnica za krojenje dog, leseno kladivo »macl« za krojenje dog, rezilnik za obrez dog pred krivljenjem, krivilnica, prosto

stoječi oblič »štosman« za skoblanje dog, leskovi ali železni stavni obroči, razpore, nabijač in kladivo za nabijanje obročev, rezilo za prirobljenje sodov, utorovnik za zarez utora na dno, kljuka za povlačenje dna v utor, nož za obdelavo sodove površine, vešnik za izdelavo izreza sodove vehe, žaga za obžaganje dna, sodarsko šestilo, stol za obrez dog in obročev, imenovan tatrman, nastavno nabijalo za železne obroče, železno kladivo za nabijanje železnih obročev, nakovalo za izdelavo železnih obročev, prebijač za luknjanje železnih obročev, sekalo za železo, natezalec za zakovice, ameriški nož za zunanje čiščenje sode, skodla za notranje čiščenje sode, maček ali strgula za čiščenje utora, ognjišče za gretje dog pred krivljenjem, malarin za pomoč pri obdelavi dog, kljuka za povlačenje končnega obroča na sod, imenovana psica, usnjen predpasnik, naročnik, to je usnjena krpa za zavarovanje dlani pri skoblanju dog, šablone za pravilno umerjanje dog, škatla za moznike, vijak z vrvičico za stiskanje hrastovih dog, koš za ogenj, postavljen v hrastov sod, nož za zarezovanje lesenih obročev, lonc za taljenje parafina, ki so ga rabili za tesnitev sode.

Razvoj razstavljenih dejavnosti je pripeljal Selško dolino do intenzivnega izkoriščanja gozdov in moderne žagarske ter pahištvene proizvodnje. Gozdolesna razstava v Železnikih nazorno prikazuje razvoj pomembne gospodarske panoge na tem območju, za to je v okviru muzejske dejavnosti postala stalna razstava, ki si jo z zanimanjem ogleduje vsak dan več obiskovalcev. Številni poznavalci se pohvalno izražajo o edinstveni zbirki, ki gotovo pomeni nekaj več kot skupek muzejskih predmetov. Za pomembni kulturni dosežek moramo izreči zahvalo podjetju LIP »Češnjica« za finančno pomoč, tovarišu Niku Žumru pa priznanje za organizacijo in duhovno mentorstvo.

Jože Demšar, dipl. ing.

RAZSTAVE V MUZEJSKI GALERIJ

Poročilo o razstavah v XIV. številki Loških razgledov smo končali z obetom, da bomo začeli poročati o razstavah v galeriji Loškega muzeja z razstavo *kopij fresk Janeza Ljubljanskega*. Kopije fresk tega mojstra naše gotike, ki je deloval tudi po loškem ozemlju, smo dobili od Mestnega muzeja v Ljubljani, na razstavi pa smo pokazali tudi nekaj kopij, ki so v naši lasti, in celotni razstavi dodali še rekonstrukcijo freske Sv. Nedelje iz Crngroba. Razstava sama je poleg uspeha, ki ga je doživela, pokazala tudi pot in način zbiranja kopij, ki jih ni mogoče zbrati v enem samem letu, mogoče pa je to z načrtom v nekaj letih. Predvsem imamo tu v misli, da bi v nekaj letih zbrali posamezne primere fresk iz vseh cerkva na našem ozemlju in hkrati tudi sestavili v kopijah pregled dela našega Jerneja iz Loke. Mestnemu muzeju v Ljubljani se na tem mestu zahvaljujemo za izposojene kopije. Upamo, da bomo iz zbirk tega muzeja lahko pokazali tudi druge razstave. Razstava kopij fresk Janeza Ljubljanskega je bila odprta od 19. julija do 18. septembra 1967. Ogledalo si jo je 1599 obiskovalcev.

Z grafičnimi listi sta napolnila galerijo dva mlada likovnika: *Štefan Simonič* iz *Kranja in Marjan Teržan* iz *Ruš pri Mariboru*. Moderno, v abstrakcijo usmerjeno grafiko Štefana Simoniča preveva iskanje čiste likovne govornice, dočim je umirjenejši Marjan Teržan razstavil ekspresivno občutene liste. Teržan se opira na predmetnost in jo le deloma predelano z nadihom vsebine podaja v tehnično dobri grafiki. Razstava je bila od-

prta od 22. septembra do 25. oktobra ter je dosegla zadovoljiv obisk 774 oseb.

Gost iz Trsta *Romano Ukmar* je razstavil deset oljnih podob in sedem risb z litografskim tušem. Pred razstavo v Skofjji Loki je razstavljal v Novi Gorici in na Jesenicah. Nekaj biografskih podatkov o tem slikarju je v tesni zvezi s slikarjevo usodo oziroma z njegovim umetniškim razvojem sploh. Rojen je bil v Trstu 1919 in se je po drugi svetovni vojni, čeprav izobražen za mirnejši uradniški poklic, odločil najprej za fizično delo med težaki tržaškega pristanišča. Pred približno petnajstimi leti pa ga že srečujemo kot slikarja samouka na tržaških likovnih razstavah. Na razstavi v Skofjji Loki je pokazal slike, katerih vsebina je polna idejne borbenosti zoper nasilja in grozote, ki spremljajo človeštvo skozi čas. Vsebina njegovih slik je zato anonimna in samo na videz mitološka figura, razpeta ali sneta s križi in figuralka v širšem pomenu te besede. Likovno se Romano Ukmar giblje v strujah ekspresionističnega realizma z dodatkom nekaterih sodobnih slikarskih učinkov, kot so pojav informela in vstavljanja raznih črk in arabskim pismenkam podobne arabeske, s katerimi poživlja velike ploskve ozadja. Razstavo tržaškega gosta, ki je bila odprta od 30. oktobra do 15. novembra 1967, je obiskalo 507 ljudi.

Deveta razstava v letu 1967 je bila razstava *Ekstlibrisov*, ki jo je muzej pripravil skupaj z društvom *Exlibris Sloveniae* iz Ljubljane. Razstava je bila kasneje postavljena še v Narodnem muzeju v Ljubljani, Novem mestu, Slovenjem Gradcu, Mariboru in drugod ter je povsod vzbudila veliko zanimanja. Zato no bo odveč ob tej razstavi spregovoriti nekoliko obširneje o samem ekstlibrisu. Že dolgo so posamezniki zbirali ekstlibrise. Leta 1967 so sklenili združiti se v društvo, ki so mu dali naslov Društvo ljubiteljev male grafike »Exlibris Sloveniae«. Podobna društva obstajajo izven naših meja že dolgo in dolgoletna tradicija tujih društev se kaže tudi v izdajanju lastnih časopisov in revij, katalogov in drugih publikacij. Razstava je bila kljub odlični kvaliteti in ne nazadnje kvantiteti razstavljenega gradiva šele prvi korak novoustanovljenega društva iz anonimnosti, prva javna manifestacija in opozorilo na obstoj. Za vse tiste, ki se tokrat prvič srečujejo z ekstlibrisom, je namenjen kratek opis zgodovine tega drobnega listka, ki je opozarjal nalepljen v knjigi na lastništvo knjige, in ki